

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2022/08/toth-judit-a-tortenelemtanitas-uj-temai-es-iranyai-i-migracio-13-02-11/>

Tóth Judit

A történelemtanítás új témái és irányai I. Migráció Recenzió a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság 2020-as évkönyvéről

Az *International Journal of Research on History Didactics, History Education, and History Culture. Yearbook of the International Society for History Didactics* (JHEC) a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság (ISHD) hivatalos, évente megjelenő, angol nyelvű folyóirata. Az évkönyvben olyan tanulmányok szerepelnek, melyek kettős „vak” szakértői bírálaton esnek át (a bírálók nem ismerik a szerzőket), az absztraktok háromnyelvűek (angol, francia, német). A folyóirat az ISHD korábbi folyóiratának folytatása, amely "Yearbook – Jahrbuch – Annales". *Journal of the International Society for History Didactics* címmel jelent meg. Az évkönyv 2015 óta a European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS) adatbázisában, 2017 júniusa óta pedig a SCOPUS-ban is szerepel.¹

Az évkönyv 2018 óta három szerkezeti egységre tagolódik: az első szekcióban kapnak helyet az évkönyv tematikáját adó *tanulmányok*, a második, „forum” szekcióban a témához nem kapcsolódó történelemdidaktikai írások olvashatók, míg a harmadik rész *könyvismertetések*et tartalmaz. (Ez utóbbival most nem foglalkozunk.) A 2020-as évkönyv csaknem 290 oldalas, melyből az első két szekció kb. 100-100 oldalt ölel fel, ez átlagosan 5-5 tanulmányt jelent. 2018 előtt az évkönyv recenziókat nem közölt.

JHEC 2020: Migráció és történelemtanítás²

A migráció témájának relevanciája korunkban nem vitatható, a nemzetközi történelemdidaktikában azonban korábban nem kapott ekkora figyelmet. A 2020-ban megjelent kötet tanulmányai más-más országok szemszögéből mutatják be a jelenséget, mégis általánosan egybecsengő megállapításokat tesznek: a migráció politikai és emocionális szempontból érzékeny téma, korunk releváns, fontos, a történelemórán megtárgyalandó jelensége. A szerzők a nemzetközi történelemdidaktika elismert kutatói, álláspontjuk szerint a történelemtanításnak fontos feladata, hogy a diákokkal megértesse, hogy természetes, alapvetően az emberiség fejlődését előmozdító jelenségről van szó. A kötet tematikus tanulmányai a migráció jelentőségének növelése mellett foglalnak állást a

történelemtanításban, azonban azt fontos látni, hogy a migrációról szóló diskurzus, annak aktuálpolitikai jelentősége miatt vitatott téma, ami hatással van a történelemtanításban betöltött szerepére is. A kötet a migráció tárgyalásának fontossága mellett foglal állást, ez azonban a kánon átalakítását is jelenti. A szerzők álláspontja ismeretében a recenzens számára nem egyértelmű, hogy miképpen érhető el a migráció témakörének fokozottabb megjelenése a történelemórán, ha a tankönyvek által közvetített narratíva általában közmegegyezés része.

Tematikus tanulmányok

Az évkönyvben öt tematikus tanulmányt olvashatunk, melyből kettő oktatáspolitikai – tantervszabályozási, kettő tankönyvelemzési, egy pedig múzeumpedagógiai témába sorolható.

Az oktatáspolitikai – tantervszabályozás köré szerveződve Terry Haydn és Alexander Khodnev írásait olvashatjuk. **Terry Haydn** (*University of East Anglia*, Egyesült Királyság, professzor) angol kontextusban mutatja be a legújabb történelemtanítási elveket, trendeket, különös figyelmet szentelve a „*Fundamental British Values*”³ (alapvető brit értékek) koncepciójának. A jelen oktatáspolitikai döntések Haydn szerint még inkább indokolják történelemórán a források (*historical record*) ismeretét, kritikai attitűd és multiperspektív szemlélet kialakítását. Módszertanilag az ún. *explicit teaching* alkalmazását látja egy lehetséges megoldásnak.

Alexander Khodnev (*Yaroslavl State Pedagogical University*, Oroszország, professzor) az orosz oktatási rendszer migrációs oktatáspolitikájának integrációs, kulturális, valamint didaktikai problémáiról ad áttekintést, a történelem tantárgyra összpontosítva. A szerző a problémák között említi meg a nagyszámú bevándorló gyermek kizorulását az oktatásból, az anyanyelvi oktatás hiányát; illetve a történelemórán tapasztalt „oroszosítás” oktatáspolitikai célját. A szerző módszertani ajánlásokat tesz, melyben a tanárok továbbképzését kulcsfontosságúnak tartja.

Múzeumpedagógia témakörben **Angelos Palikidis** (*Democritus University of Thrace*, Görögország, adjunktus) és **Pinelopi Tsatsouli** (*Democritus University of Thrace*, Görögország, doktorandusz hallgató) a görög tartalmi szabályozókat, valamint a görög történelmi narratíva migrációban betöltött szerepét, a görögök migrációhoz fűződő attitűdjét tárják fel, és bemutatják a legmeghatározóbb migrációs múzeumokat (*Migration Museums*), azok programjainak értékelésével. Tanulmányukban körvonalazzák a múzeumok egyoldalú nemzeti narratívájának megváltozásának szükségességét, teret engedve az interkulturalitásnak. A múzeumi programokkal kapcsolatban is modernizációt javasolnak (pl. kritikai gondolkodás fejlesztésére irányuló programok/feladatok), valamint megfogalmazzák a múzeumok történelemtanításban betöltendő fajsúlyosabb szerepének fontosságát.

Markus Furrer (*University of Fribourg*, Svájc, professzor) tanulmánya a svájci középiskola alsó osztályaiban⁴ használt két tankönyv összehasonlító elemzésére irányult. Ezekben a migrációról alkotott képet vizsgálta a szövegkorpusz és annak

hermeneutikai megközelítése alapján. Míg az egyik tankönyv a migráció jelenségét gyakran félelemmel, fenyegetéssel együtt ábrázolja, a másik törekszik az objektív közlésre. A szerző szerint a nem egységes narratíva nehezíti a migráció valódi megértését.

Szintén egy tankönyvelemzést eredményét olvashatjuk **Joanna Wojdon** és **Małgorzata Skotnicka-Palka** (*University of Wrocław*, Lengyelország) közös tanulmányában, akik 7-8. osztályos lengyel történelemtankönyvek lengyel diaszpórával foglalkozó fejezeteit/fejezetrészeit elemezték. Összetett tartalomelemzésük során az elbeszélés mintázatainak (*narrative patterns*) beazonosítását hajtották végre, többek között az egyedi fogalmak (*unique substantial concepts*), első és másodrendű fogalmak (*second and first order concepts*)⁵ vizsgálatával, beleértve a tankönyvek rejtett és explicit üzenetét is. Eredményeik alapján e tankönyvek a lengyel (e)migrációt töredékesen, egy nézőpontból tárgyalják, rejtett üzenetként a migráció ellen foglalnak állást.

Fórum

A fórum szekció tanulmányai változatos földrajzi és metodológiai kontextusban tárják fel a történelemdidaktika számos területét. Ezen tanulmányok középpontjába a nemzeti történelmi kánon kérdése, a történelem tantárgy tanításának céljai, a történelmi elbeszélések, a rejtett tanterv hatásai és szerepe, valamint tanításmódszertani kutatások kerültek.

Heather Sharp (*University of Newcastle*, Ausztrália, docens), **Silvia Edling** (*University of Gävle*, Svédország, professzor), **Niklas Ammert** (*Linneaus University*, Svédország, professzor) és **Jan Löfström** (*University of Turku*, Finnország, docens) a kritikai diskurzuselemzés módszerével vizsgálták ausztrál doktori disszertációkban az erkölcsi tudat (*moral consciousness*) és a történelmi tudat (*historical consciousness*) fogalmak használatát. Elemzésükből megállapítható, hogy egyelőre kevés értekezés készül olyan témában, melyben mindkét absztrakt fogalom helyet kap, az értelmezések eltérőek, ami mutatja a fogalmak újszerűségét és fogalmi körülhatárolhatóságuk összetettségét.

Maserole Christina Kgari-Masondo (*University of KwaZulu-Natal*, **Dél-afrikai Köztársaság**) az ország történelemtanításáról adott körképet, melyben a nyugati/nyugat-európai narratíva uralkodó jelenlétét fogalmazta meg az őslakos narratívával szemben. A kutató álláspontja szerint a két narratívát egyenlő figyelemben kell részesíteni, hogy a történelem tantárgy és a tanterv betölthesse funkcióját (dekolonizáció). A kutató a tanárok és az *ubuntu* filozófia⁶ szerepét hangsúlyozza ebben a folyamatban.

Anitha Oforiwah Adu-Boahen (*University of Education*, Winneba, Ghana) ghánai tanár szakos hallgatók történelmi gondolkodását vizsgálta. A kutatás egy önértékelő kérdőív kitöltéséből, majd forrástani-forráselemző feladatokból állt. Az eredmények azt mutatják, hogy a diákok sokkal magasabbra értékelték forrástani ismereteiket, mint ahogy azt a forráselemzési feladatok eredményei mutatták. A legtöbb diák nem, vagy alig rendelkezett a történelmi gondolkodás képességeivel, ami alapján a szerző a történelemtanár-képzés reformjának szükségességét vetíti előre.

Lukas Greven (*Aachen University*) Németország nagy múltú történelemversenyének, a *Geschichtswettbewerb des Bundespräsidenten*⁷

keretében benyújtott nevezési anyagokat (korabeli tanúvallomások) vizsgált. Kutatása arra irányult, hogy a versenyben központi szerepet képviselő kutatásalapú történelmi tanulás (*research-based historical learning*) elvének értelmezése hogyan változott az elmúlt öt évtizedben. A pilot kutatás alapján a versenyzők a tanúvallomásokat induktív, rekonstruktív megismerési módszerrel, elméletek, állítások alátámasztásához használták, ami a szerző szerint a kutatásalapú történelmi tanulás interpretációjának változását mutatja.

 Kaposi József (*Pázmány Péter Katolikus Egyetem*, Budapest) a demokráciára nevelés, a *civic competence* (állampolgári kompetencia) fogalmának nemzetközi és hazai értelmezését és aktuális kérdéseit, valamint reprezentatív demokráciakutatásának eredményeit mutatja be.⁸ A kutatás célja az volt, hogy körvonalazza a hazai demokráciára nevelés gyakorlati megvalósulását, hatékonyságát, továbbá lehetőséget biztosítson fejlesztési tanácsok megfogalmazására. Az eredmények legfőbb üzenete, hogy a hazai demokráciára nevelés nem hatékony, sőt kontraproduktív. A szerző bízik abban, hogy a köznevelésben változni fog az állampolgári nevelés jelenlegi megközelítése.

Összegzés

Az évkönyv tanulmányai megmutatják, hogy a nemzetközi történelemdidaktika érdeklődési köre igen változatos, és számos gondolatébresztő kutatási eredménnyel rendelkezik. Mivel az ISHD évkönyve tudománymetriailag Q3-as besorolású folyóirat, ezért különösen ajánlott történelemdidaktikusok, történelemtanár-hallgatók, valamint gyakorló pedagógusok számára. Az évkönyv naprakész betekintést nyújt a történelemoktatás tartalmi szabályozásába, oktatási rendszerébe, emellett didaktikai és tanításmódszertani ötletekkel, modellekkel is szolgál.

Mindezekon túl a kötet jelentőségét tovább növeli, hogy a legfrissebb történelemdidaktikai trendek ismertetése nemzetközileg elismert kutatók tollából olvasható benne, emiatt nemcsak a kutatási eredményeik, de az általuk használt szakirodalmi apparátus is értékes.

Mutatja a történelemdidaktika nemzetköziesedését, hogy évről évre egyre több nem európai kutató is publikál az évkönyvben. Ezt mutatja a 2021-es szám is, mely a dekolonizált Afrika, valamint a keleti blokk országainak történelemoktatása köré szerveződik, és amelyet a Történelemtanítás következő számában ismertetünk.

JEGYZETEK

¹ <https://ishd.co/index.php/journal/> (Letöltés: 2022. márc. 3.)

² History Education and Migration. International Journal of Research on History Didactics, History Education, and History Culture. Yearbook of the International Society for History Didactics. Wochenschau Verlag, Frankfurt, 2020. https://jhec.wochenschau-verlag.de/wp-content/uploads/sites/23/2022/02/issue_2020.pdf (Letöltés: 2022. febr. 26.)

³ A *Történelemtanítás* előző számában röviden írtunk a brit történelemtanítás jelenlegi trendjeiről. FODOR Richárd – TÓTH Judit (2021): „A történelemtanításban rejlő lehetőségek megmutatása a mi feladatunk”. Beszámoló a

Tóth Judit: A történelemtanítás új témái és irányai I. Migráció
Recenzió a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság 2020-as évkönyvéről

Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság 2021. évi konferenciájáról. *Történelemtanítás, (LVI.) Új folyam XII. évf. 4. sz. 4.* https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/wp-content/uploads/2022/02/12_04_11_Fodor-Toth.pdf (Letöltés: 2022. febr. 22.)

⁴ Németül: Oberstufe 1, angolul: lower secondary school; Hároméves iskolaszint Svájcban, ahol a diákok a 7-8-9. osztályt végzik el.

⁵ Az első és másodrendű fogalmak magyar megfelelői: tartalmi, illetve értelmező kulcsfogalmak.

⁶ *Dél-Afrikában mi az ubuntu kifejezéssel írjuk le azt, hogy hogyan értjük meg a világot. Az ubuntu szó szerint „emberséget” jelent. Azt a hitet és filozófiát jelöli, hogy csak a többi ember által vagyunk önálló személyek. Más szóval, az emberségünk csak a többi emberhez viszonyítva értelmezhető. Az egymáshoz fűződő köteleink tesznek minket emberré, és ha kapcsolatunk e szövete bárhol felhasad, be kell foltozni a lyukat, különben egyikünk sem lehet újra teljes. Ez az összetartozás az, amin egész emberségünk alapul, ez a gyökere annak, hogy kik vagyunk.”* In: TUTU, Desmond, M. – TUTU, Mpho, A. (2014): A megbocsájtás könyve. Casparus Kiadó Kft. Solymár, 15. https://casparus.hu/wp-content/uploads/2017/05/meqbocsajtas_konyve.pdf (Letöltés: 2022. febr. 28.)

⁷ Szó szerinti jelentése: Szövetségi Elnök Történelemversenye.

⁸ A tanulmány legfőbb eredményei magyar nyelven elérhetők itt: <http://kaposijozsef.hu/wp-content/uploads/2019/07/Demokr%C3%A1ci%C3%A1ra-nevel%C3%A9s....pdf> (Letöltés: 2022. febr. 22.)

Az írásban található zászlók forrása: [Icon8](#)